

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА

КУЦА Оксана Ігорівна

УДК 378:81'253

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ МАЙБУТНІХ
ПЕРЕКЛАДАЧІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Тернопіль – 2014

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент
Олійник Тетяна Сергіївна,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка,
завідувач кафедри теорії і практики перекладу.

Офіційні доктор педагогічних наук, професор
опоненти: **Козубовська Ірина Василівна,**
ДВНЗ «Ужгородський національний
університет», завідувач кафедри соціології і соціальної роботи;

кандидат педагогічних наук, доцент
Підручна Зінаїда Федорівна,
Чортківський коледж навчально-наукового
інституту підприємництва і бізнесу Тернопільського національного
економічного університету, викладач.

Захист відбудеться 24 березня 2014 р. о 12.30 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 58.053.03 у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка (зала засідань, вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка за адресою: вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027.

Автореферат розіслано 24 лютого 2014 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Г. М. Мешко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. У час глобалізації економіки і зростання мобільності фахівців, швидкої динаміки комунікаційного простору і взаємообміну між країнами ключову роль у спілкуванні між представниками іншомовних спільнот з різним рівнем розвитку, культурними та духовними надбаннями відіграє перекладач, оскільки він є символічною єднальною ланкою між комунікантами. Для успішної професійної діяльності у мультикультурному середовищі й конкурентоспроможності перекладачеві, крім суто професійних якостей, потрібно розвивати морально-етичні: відповідальність, конфіденційність, непомітність, стриманість, тактовність, толерантність. Остання допомагає будувати конструктивний діалог, залагоджувати конфлікти, запобігати виявам нетерпимості, упереджень і стереотипів.

Сучасна державна політика України, орієнтована на розширення міжнародного співробітництва, сприяє підвищенню вимог до рівнів ефективності та якості підготовки перекладачів у вищих навчальних закладах та використання інноваційних підходів у процесі їх професійної підготовки.

Теоретичну і практичну цінність для нашого дослідження мають праці вітчизняних та зарубіжних дослідників, присвячені вивченню толерантності у різних галузях науки: О. Асмолова, Є. Бистрицького, С. Братченка, Н. Ешфорда, Є. Касьянової, І. Козубовської, Є. Клепцової, Д. Леонтєва, П. Степанова, Ю. Тодорцевої, О. Зарівної, Л. Звікера, Л. Скворцова, Г. Солдатової, О. Столяренко та ін.

Вивчення питань підготовки майбутніх перекладачів знаходимо у наукових працях І. Алексеєвої, Л. Віссон, М. Волчанської, Є. Долинського, В. Комісарова, А. Коснікова, З. Підручної, Л. Латишева, А. Мещерякова, А. Нойберта, О. Павлик, Г. Самуельссона-Брауна, Л. Черноватого та ін.

Аналіз наукових джерел та змісту професійної підготовки майбутніх перекладачів дав можливість виявити суперечності між:

- постійним зростанням інтенсивного взаємообміну інформацією між представниками різних країн та рівнем готовності майбутніх перекладачів до його забезпечення на толерантних засадах;
- усвідомленою необхідністю формування толерантності майбутніх фахівців і браком уваги до цієї проблеми суб'єктів освітнього процесу;
- потребою науково-методичного та змістового забезпечення процесу формування толерантності майбутніх перекладачів як важливого чинника конкурентоспроможності й недостатньою його розробленістю в теорії та практиці вищої школи.

Актуальність та педагогічна значущість дослідження, необхідність усунення наявних суперечностей зумовили вибір теми дисертаційної роботи «Педагогічні умови формування толерантності майбутніх перекладачів у процесі професійної підготовки».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано

відповідно до тематичного плану наукових досліджень Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка і комплексної педагогічної теми «Формування професійних компетенцій майбутніх перекладачів під час навчання у ВНЗ» (№ 0113U000122). Тему дисертації затверджено вченою радою Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (протокол №7 від 28.02.2012 р.) й погоджено у Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол №6 від 19.06.2012 р.).

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх перекладачів у вищих навчальних закладах.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування толерантності майбутніх перекладачів як компонента професійної компетентності.

Мета дослідження – визначити, теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити педагогічні умови формування толерантності майбутніх перекладачів у процесі професійної підготовки.

Для досягнення мети визначено такі **завдання**:

1. На основі аналізу наукових досліджень з'ясувати сутність і структуру толерантності майбутніх перекладачів, її види та функції.
2. Виокремити компоненти, критерії та показники рівнів сформованості толерантності майбутніх перекладачів.
3. Обґрунтувати педагогічні умови та модель формування толерантності майбутніх перекладачів.
4. Розробити методику реалізації визначених педагогічних умов та експериментально перевірити їх дієвість і ефективність.

Для вирішення поставлених завдань використано такі **методи дослідження**: *теоретичні* (аналіз педагогічної, психологічної, філософської, історичної, соціологічної та методичної літератури – для визначення сутності, функцій, видів, базових компонентів, критеріїв, показників та рівнів сформованості толерантності майбутніх перекладачів; моделювання – для розробки моделі формування толерантності майбутніх перекладачів); *емпіричні* (педагогічне спостереження, опитування, тестування, анкетування та бесіди – для визначення стану проблеми на практиці); *експериментальні* (педагогічний експеримент – для перевірки ефективності розробленої моделі та педагогічних умов формування толерантності майбутніх перекладачів); *статистичні* (кількісної та якісної обробки експериментальних даних, графічного зображення – для опрацювання отриманих результатів педагогічного експерименту).

Наукова новизна результатів дослідження полягає у тому, що вперше:

- визначено й обґрунтовано педагогічні умови формування толерантності майбутніх перекладачів (реалізація діалогового підходу в процесі професійної підготовки, спрямованого на

конструктивну взаємодію; розвиток емпатії у майбутніх перекладачів як фактора підвищення мотивації до вияву толерантності; використання інноваційних технологій на заняттях із профільних дисциплін, спрямованих на рефлексійний вияв толерантності);

– *розроблено* модель формування толерантності майбутніх перекладачів, яка складається з чотирьох блоків: цільового (мета і завдання), змістового (компоненти толерантності майбутніх перекладачів – когнітивний, емоційно-ціннісний та біхевіоральний; принципи навчання – загальнодидактичні та специфічні; навчальні дисципліни), технологічного (технології – інтерактивні, тренінгові та психологічні вправи; форми організації навчання – лекції, семінарські заняття, самостійна та індивідуальна робота студентів; засоби навчання – друковані джерела, технічні засоби) та оцінювально-результативного (критерії – змістово-знаннєвий, ціннісно-мотиваційний, поведінковий; показники; рівні сформованості толерантності майбутніх перекладачів – високий, середній, низький; результат) і передбачає реалізацію зазначених педагогічних умов.

Конкретизовано види та функції толерантності майбутніх перекладачів.

З'ясовано сутність поняття «толерантність майбутніх перекладачів».

Набули *подальшого розвитку* зміст, форми та методи професійної підготовки майбутніх перекладачів.

Практичне значення дослідження полягає у розробці методики реалізації педагогічних умов формування толерантності у процесі професійної підготовки майбутніх перекладачів. Ця методика є основою авторського спецкурсу «Основи толерантності майбутніх перекладачів», запровадженого у системі MOODLE. Матеріали дослідження можуть бути використані під час підготовки навчальних курсів «Етика перекладача», «Практика усного та письмового перекладу», «Практичний курс англійської мови», «Основи послідовного перекладу та техніки нотування», «Порівняльна лексикологія англійської та української мов», «Порівняльна стилістика англійської та української мов», «Особливості юридичного перекладу», підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій.

Результати дослідження впроваджено у навчально-виховний процес Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (довідка № 788-33/03 від 17. 06. 2013 р.), Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (довідка № 14-15/2012 від 18. 06. 2013 р.), Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (довідка № 1257 від 26. 06. 2013 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження представлено та обговорено на міжнародних наукових та науково-практичних конференціях: «Лінгвістичні проблеми та інноваційні підходи до викладання чужоземних мов у вищих навчальних закладах» (Львів, 2010); «Актуальні проблеми перекладознавства та методики

навчання перекладу» (Харків, 2011); «Мова і культура» (Росія, Новосибірськ, 2013); «Фаховий та художній переклад: теорія, методологія, практика» (Київ, 2013); «Міжкультурна комунікація: мова – культура – комунікація» (Острог, 2013); «Дискурс у сучасному науковому, соціокультурному та інформаційному просторі» (Маріуполь, 2013); «Актуальні проблеми германської філології та прикладної лінгвістики» (Чернівці, 2013); «Methodological Challenges for Contemporary Translator Educators» (Польща, Краків, 2013); «Актуальні проблеми германо-романської філології та освітній соціокультурний процес» (Тернопіль, 2013); VI Всеукраїнській науково-практичній конференції «Лінгвістика. Комунікація. Освіта» (Луганськ, 2013); міжрегіональному науково-практичному семінарі «Шляхи удосконалення навчального процесу в контексті інноваційних змін у системі вищої освіти» (Тернопіль, 2011), а також на засіданнях кафедри педагогіки та гендерної рівності Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (2011-2013 рр.).

Публікації. За матеріалами дослідження опубліковано 20 праць: 8 статей у наукових фахових виданнях України, 2 – в зарубіжних періодичних виданнях, 9 – у збірниках матеріалів конференцій, 1 – навчально-методичний посібник.

Структура й обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури (397 найменувань, із них 48 – англійською мовою), 9 додатків (50 сторінок), 17 таблиць (21 сторінка) та 26 рисунків (22 сторінки). Повний обсяг дисертації становить 269 сторінок друкованого тексту, основний зміст викладено на 174 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання та методи дослідження, розкрито наукову новизну, з'ясовано практичне значення роботи, наведено відомості про апробацію та впровадження здобутих результатів, окреслено структуру й обсяг дисертації.

У першому розділі – «**Теоретичні засади дослідження толерантності майбутніх перекладачів**» – проаналізовано результати висвітлення досліджуваної проблеми в контексті трансдисциплінарного підходу; конкретизовано компетенції перекладацької професійної компетентності; уточнено сутність толерантності, визначено її види та функційні особливості.

Проблема вивчення сутності й формування толерантності є актуальною у різних наукових сферах. Філософський аспект толерантності описують Є. Бистрицький, В. Гамідов, Н. Жердева, Н. Круглова, М. Хомяков та ін.; історичний – С. Антіпова, О. Кісь, Ж. Ковба, В. Мисан та ін.; в етичному контексті толерантність досліджують І. Зеленкова, В. Савельєв та ін.; політологічному – Н. Ешфорд, Л. Звікер, Дж. Маркус, Дж. Пірсон, О. Поменцева, Дж. Салліван та ін.; правовий аспект розкрито у «Декларації принципів толерантності»; соціологічний аспект досліджуваного феномена відображено у роботах Д. Акімова, О. Вознюк, М. Мацковського та ін.; психологічні механізми висвітлено у працях

А. Асмолова, С. Братченко, Д. Леонтєва, Г. Солдатової, О. Шаюк та ін.; крізь призму культурології толерантність вивчають А. Гусейнов, Н. Круглова та ін.; лінгвокультурологічний аспект досліджують О. Михайлова, Я. Пилинський та ін. На теоретичному і методологічному рівнях толерантність висвітлено у педагогічних дослідженнях О. Зарівної, Л. Києнко-Романюк, І. Козубовської, М. Орехова, Ю. Підборського, Б. Реардон, П. Степанова, О. Столяренко, Ю. Тодорцевої та ін.

У результаті аналізу наукових досліджень (І. Зимня, О. Овчарук, О. Пометун, Т. Свірчук, Н. Хомський, А. Хуторський та ін.), нормативних документів та власного досвіду, трактуємо перекладацьку професійну компетентність як сукупність граматичних, лексичних, фонетичних, прагматичних, стилістичних, соціокультурних, морально-етичних, комунікативних, інформаційних, технічних, психологічних, інтелектуальних, когнітивних та галузевих компетенцій майбутніх перекладачів, яка формує здатність та вміння перекладати на фаховому рівні. Встановлено, що толерантність майбутніх перекладачів є невід'ємною складовою перекладацької професійної компетентності, її формування та вияви у професійній діяльності сприяють успіху та конкурентоспроможності майбутніх перекладачів на ринку праці.

На основі опрацьованих літературних джерел «толерантність майбутніх перекладачів» визначаємо як невід'ємний складник перекладацької професійної компетентності, який виявляється у готовності сприймати, поважати, а також здійснювати адекватний переклад з вихідної на цільову мову висловлювань інших людей, незалежно від їхнього кольору шкіри, походження, статі, сексуальної орієнтації, віку, рівня освіти, ментальності, соціального статусу, політичних поглядів, релігійної та культурної належності, навіть якщо сказане ними не збігає, або й конфронтує з поглядами перекладача.

Для ефективності формування досліджуваного феномена види толерантності майбутніх перекладачів нами класифіковано за ознаками: 1) особистісно-біологічною (гендерна, вікова, психологічна, фізіологічна, сексуально орієнтована, маргінальна, медична); 2) культурно-релігійною ((між)національна, (між)етнічна, (між)культурна, ментальна, побутова, расова, (між)релігійна/(між)конфесійна, географічна, (між)класова, мовна); 3) соціально-економічною (освітня, комунікативна, соціальна, інтелектуальна, адміністративна, зовнішньополітична/ дипломатична, міжособистісна, політична).

Встановлено, що толерантність майбутніх перекладачів реалізовує виховну, регульовальну, оцінно-прогностичну, психологічну, адаптаційну, спонукальну, культурозберігальну, мирозберігальну або інтегровальну, комунікативну, креативну, стійкості та феліцітологічну функції.

У другому розділі – **«Визначення й обґрунтування педагогічних умов та моделі формування толерантності майбутніх перекладачів»** – виокремлено компоненти, критерії, показники та рівні сформованості толерантності майбутніх перекладачів; визначено стан сформованості толерантності майбутніх перекладачів; розроблено й обґрунтовано модель та педагогічні умови формування

толерантності майбутніх перекладачів.

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури виокремлено компоненти толерантності майбутніх перекладачів (когнітивний, емоційно-ціннісний та біхевіоральний), критерії (змістово-знаннєвий, ціннісно-мотиваційний та поведінковий) і показники їх сформованості. *Когнітивний компонент* передбачає сукупність знань про досліджуване явище, а також усвідомлення необхідності толерантно ставитися до різних людей. Критерієм визначення його сформованості є змістово-знаннєвий, показниками – знання про толерантність; розуміння її сутності; усвідомлення різноманіття світу: у зовнішності, поглядах тощо; обізнаність із правами на вияв індивідуальності й іншості. Сутність *емоційно-ціннісного компонента* полягає в умінні скеровувати свої емоції у позитивне русло, ставитися до толерантності як до цінності та виявляти толерантність на емоційному рівні. Він має ціннісно-мотиваційний критерій і такі показники: налаштованість на толерантні відносини з іншими; готовність до діалогу; здатність до емпатії; ставлення до толерантності як до цінності. *Біхевіоральний компонент* полягає в тому, щоб у професійній діяльності майбутніх перекладачів толерантність виявлялася у практичних діях. Критерієм цього компонента є поведінковий, показниками – вибір «мирних» еквівалентів у процесі перекладу; уміння стримувати свої емоції, думки під час перекладу і не накладати власні судження на сказане мовцем; наявність культурного інтелекту.

Виокремлено три рівні вияву толерантності майбутніх перекладачів (високий, середній та низький) кожного компонента та описано показники для їх диференціації. Зокрема, високий рівень когнітивного компонента характеризуються володінням ґрунтовними знаннями про сутність толерантності майбутніх перекладачів та особливостями культури, менталітету людей інших національностей, володінням видами толерантності; середній – достатнім рівнем знань та низький – фрагментарними знаннями. Студенти з високим рівнем емоційно-ціннісного компонента володіють вираженими рисами толерантної особистості та мають високий рівень емпатії; студентам із середнім рівнем притаманне поєднання толерантних та інтолерантних рис, середній та занижений рівні емпатії; у студентів з низьким рівнем виражені інтолерантні установки по відношенню до оточуючого світу й людей, низький рівень емпатії. Високий рівень біхевіорального компонента передбачає вияв толерантності майбутніх перекладачів у всіх ситуаціях; середній рівень – вияв як толерантності, так й інтолерантності у процесі професійної діяльності; низький – ситуативний та рідкісний вияв толерантності.

Для діагностики стану сформованості рівнів компонентів толерантності майбутніх перекладачів проведено констатувальний зріз експерименту, у якому було задіяно 159 осіб, серед яких 99 студентів (IV курсу трьох вищих навчальних закладів) та 60 викладачів. Кількісні показники сформованості компонентів толерантності майбутніх перекладачів одержано за допомогою анкетування, спостереження, бесід, тестування, експрес-опитувальника «Індекс толерантності» (Г. Солдатової, О. Кравцової, О. Хухлаєва, Л. Шайгерової), методу діагностування

ступеня вираженості емпатійних здібностей В. Бойка, діагностики комунікативної толерантності В. Бойка У результаті встановлено, що у студентів переважають низький та середній рівні сформованості компонентів толерантності майбутніх перекладачів. Це свідчить про недостатню увагу учасників освітнього процесу до формування толерантності, а також про необхідність визначення, обґрунтування й реалізації моделі та педагогічних умов формування толерантності майбутніх перекладачів.

Для глибшого розуміння способу формування досліджуваного явища, удосконалення професійної підготовки та забезпечення системності розроблено модель формування толерантності майбутніх перекладачів (рис. 1).

Цільовий блок розкриває мету й завдання формування толерантності майбутніх перекладачів у процесі професійної підготовки, окреслених на основі аналізу суті толерантності, особливостей професійної діяльності перекладачів та діагностованого стану сформованості толерантності майбутніх перекладачів.

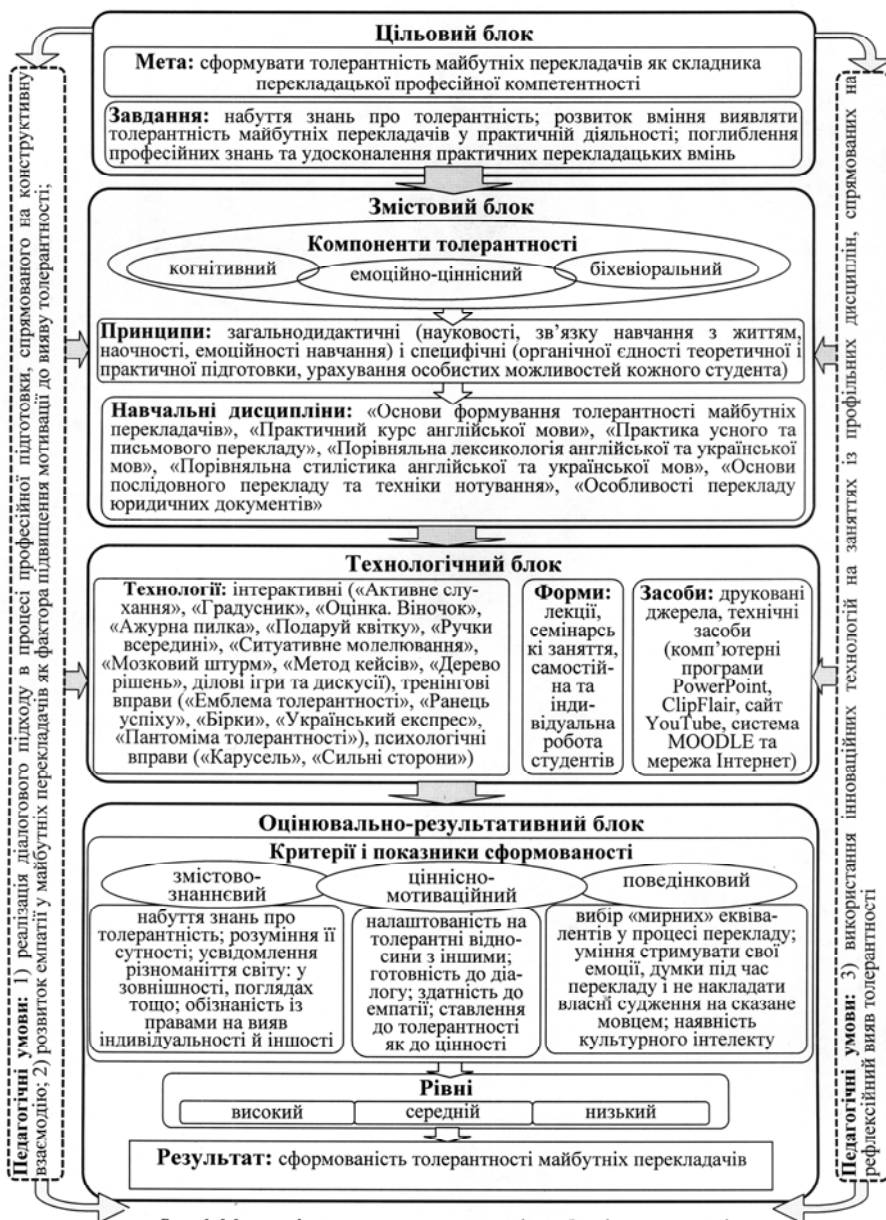

Рис. 1. Модель формування толерантності майбутніх перекладачів у процесі професійної підготовки

Змістовий блок базується на державних стандартах і відображає компоненти толерантності майбутніх перекладачів, принципи навчання та навчальні дисципліни.

У технологічному блоці розкрито організацію процесу формування толерантності майбутніх перекладачів через технології, форми організації навчання та засоби.

Оцінювально-результативний блок передбачає наявність кінцевого результату, діагностованого за науково обґрунтованими критеріями, показниками та рівнями сформованості толерантності майбутніх перекладачів.

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури (Ю. Ірхіна, С. Кашлев, О. Цимбалюк та ін.) та власного педагогічного досвіду, враховуючи вимоги освітньо-кваліфікаційних характеристик і програм навчальних дисциплін, визначено педагогічні умови, які сприяють реалізації усіх блоків моделі.

Першою педагогічною умовою є реалізація діалогового підходу в процесі професійної підготовки, спрямованого на конструктивну взаємодію. Доцільність її впровадження зумовлена тим, що діалоговий підхід до навчання розвиває уміння, які сприяють формуванню толерантності (слухати, розв'язувати проблеми, пов'язані з особливостями взаємодії в полікультурному середовищі); формує культуру міжнаціонального спілкування; реалізує принцип соціальності, моделювання типових ситуацій та ролей (Л. Павленко). У структурі діалогової взаємодії, як і в структурі толерантності, переважають емоційний і когнітивний компоненти. Вони характеризуються відсутністю стереотипності у сприйнятті інших, гнучкістю мислення, умінням бачити свою індивідуальність й адекватно оцінювати власну особистість (О. Столяренко). Виокремлений підхід дає можливість збагнути сутність використання стратегій толерантної взаємодії, слугує основою для визначення інших педагогічних умов.

Другою педагогічною умовою є розвиток емпатії у майбутніх перекладачів як фактора підвищення мотивації до вияву толерантності. Необхідність її визначення пояснюється тим, що розвинена емпатія, по-перше, є одним із чинників успіху у видах діяльності, які потребують проникнення у світ партнера зі спілкування, по-друге, передбачає активне внутрішнє переживання зображуваної ситуації та прагнення перекладача поставити себе на місце творця першотвору, по-третє, підвищує мотивацію виявляти толерантність у процесі професійної діяльності. Зважаючи на те, що майбутні перекладачі в процесі професійної діяльності будуть безпосередніми учасниками комунікативного акту, звертаємо увагу на функції емпатії, а саме: 1) комунікативну, регулятивну, емотивну, соціально-перцептивну; 2) емоційної розрядки, орієнтування в ситуації, адаптування до партнера взаємодії; 3) підтвердження, саморозкриття, підтримки і полегшення страждань об'єкта емпатії; 4) стримування агресії.

Третя педагогічна умова – використання інноваційних технологій на заняттях із профільних дисциплін, спрямованих на рефлексійний вияв толерантності. Виокремлення цієї умови зумовлене

тим, що використання інноваційних технологій сприяє рефлексійному вияву толерантності, формуванню у студентів власної позиції щодо неї, активізації мислення, пізнавальної діяльності, розвитку творчого потенціалу, комунікативних умінь, подальшому самовихованню, що нерозривно пов'язано та доповнює дві інші педагогічні умови.

У третьому розділі – **«Експериментальне дослідження ефективності педагогічних умов формування толерантності майбутніх перекладачів у процесі професійної підготовки»** – описано методику реалізації педагогічних умов формування толерантності майбутніх перекладачів, висвітлено результати експериментального дослідження та здійснено їх аналіз.

Реалізація першої педагогічної умови мала позитивний вплив на формування кожного компонента толерантності майбутніх перекладачів. Для її практичного упровадження розроблено уявні ситуації, на основі яких студенти розігрували діалоги, що базувалися на етичних нормах поведінки перекладача та на толерантних засадах. Засвоєння теоретичного матеріалу відбувалося у контексті діалогової суб'єкт-суб'єктної взаємодії між викладачем та студентами.

Для реалізації другої педагогічної умови застосовувалися вправи для розвитку емпатії («Карусель», «Сильні сторони» та ін.), спрямовані на формування емоційно-ціннісного компонента толерантності. Вони допомагали розуміти стан й емоції інших та адекватно реагувати на них, знаходити способи взаємодії.

Третя педагогічна умова реалізовувалася через застосування інтерактивних технологій («Активне слухання», «Градусник», «Оцінка. Віночок», «Ажурна пилка», «Подаруй квітку», «Ситуативне моделювання», «Ручки всередині», «Мозковий штурм», «Метод кейсів (case study)», «Дерево рішень», ділові ігри та дискусії), залучення комп'ютерних програм (PowerPoint, ClipFlair, сайт YouTube, система MOODLE) та мережі Інтернет. Для успішного застосування інноваційних технологій навчальний процес організовано як партнерську комунікацію, створено позитивну атмосферу в аудиторії. Це сприяло формуванню когнітивного та біхевіорального компонентів толерантності.

Для ефективної реалізації педагогічних умов розроблено спецкурс «Основи толерантності майбутніх перекладачів», який інтегрує знання, одержані під час вивчення таких дисциплін: «Історія перекладу», «Психологія особистості», «Етика перекладача», «Практичний курс основної іноземної мови», «Практика усного та письмового перекладу», «Грамотичні проблеми перекладу», «Теорія перекладу». Вивчення спецкурсу передбачало проведення лекцій (вступної, тематичної, проблемної, лекції-візуалізації, лекції прес-конференції, завершальної), семінарських занять (семінарів-бесід, семінарів з використанням ігрових ситуацій, семінарів-«мозковий штурм», міжпредметних семінарів), організацію самостійної роботи студентів та виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань. Крім цього, запропоновано завдання, які сприяли розвитку комунікативних здібностей у контексті діалогового підходу і мали зв'язок з матеріалом, який

вивчався на заняттях із профільних дисциплін.

Для підтвердження ефективності впровадження педагогічних умов формування толерантності майбутніх перекладачів було здійснено порівняльний аналіз результатів дослідження на початку та в кінці експерименту (табл. 1).

Таблиця 1

Рівні сформованості компонентів толерантності майбутніх перекладачів на початку та в кінці експерименту

Компо-ненти	Рівні сформованості	Період експерименту							
		початок				кінець			
		ЕГ		КГ		ЕГ		КГ	
		в абс. од.	у %	в абс. од.	у %	в абс. од.	у %	в абс. од.	у %
когнітивний	високий	1	2	1	2,04	7	14	1	2,04
	середній	47	94	47	95,92	42	84	47	95,92
	низький	2	4	1	2,04	1	2	1	2,04
емоційно-ціннісний	високий	7	14	8	16,33	11	22	9	18,37
	середній	24	48	24	48,99	28	56	26	53,06
	низький	19	38	17	34,69	11	22	14	28,57
біхевіоральний	високий	5	10	5	10,2	9	18	5	10,2
	середній	26	52	27	55,1	32	64	28	57,15
	низький	19	38	17	34,69	9	18	16	32,65

Дані таблиці дають підстави констатувати, що в експериментальній групі відбулися значні позитивні зміни щодо рівневої характеристики компонентів толерантності майбутніх перекладачів: 1) кількість студентів за показниками високого рівня когнітивного компонента толерантності майбутніх перекладачів у ЕГ зросла на 12% (6), а в КГ не відбулося жодних змін; за показниками середнього рівня цього ж компонента кількість студентів ЕГ зросла на 10% (5), проте в КГ зростання не було; за показниками низького рівня кількість студентів ЕГ зменшилася на 2% (1), у КГ змін не відбулося; 2) кількість студентів за показниками високого рівня емоційно-ціннісного компонента толерантності майбутніх перекладачів у ЕГ зросла на 8% (4), а в КГ – на 2,04% (1); за показниками середнього рівня кількість студентів у ЕГ збільшилася на 8% (4), в КГ – на 4,07% (2); за показниками низького рівня цього ж компонента спостерігалось зменшення кількості студентів ЕГ на 16% (7), а в КГ – на 6,12% (3); 3) кількість студентів за показниками високого рівня біхевіорального компонента толерантності майбутніх перекладачів у ЕГ зросла на 8% (4), а в КГ змін не спостерігалось; за показниками середнього рівня кількість студентів ЕГ збільшилася на 12% (6), а КГ – на 2,05% (1); за показниками низького рівня було виявлено зменшення кількості студентів у ЕГ на 20% (10), в КГ – лише на 2,04% (1).

Отже, якісна та кількісна обробка отриманих у процесі здійснення експериментально-дослідної роботи даних засвідчує зростання рівнів сформованості всіх компонентів толерантності

майбутніх перекладачів і, відповідно, свідчить про ефективність запропонованих педагогічних умов та моделі формування толерантності майбутніх перекладачів, а також про доцільність упровадження в навчально-виховний процес вищих навчальних закладів.

ВИСНОВКИ

1. Ґрунтовний аналіз літературних джерел показав, що проблема підготовки майбутніх перекладачів у більшості наукових праць пов'язана із дослідженням граматичної, лексичної, комунікативної, інформаційної компетенцій. У зв'язку з цим виникає необхідність студіювання морально-етичної компетенції перекладацької професійної компетентності, складником якої є толерантність майбутніх перекладачів. Застосування трансдисциплінарного підходу до вивчення проблеми формування толерантності та особливостей роботи перекладача дало змогу запропонувати авторське визначення поняття «толерантність майбутніх перекладачів»: невід'ємний складник перекладацької професійної компетентності, який виявляється у готовності сприймати, поважати, а також здійснювати адекватний переклад з вихідної на цільову мову висловлювань інших людей, незалежно від їхнього кольору шкіри, походження, статі, сексуальної орієнтації, віку, рівня освіти, ментальності, соціального статусу, політичних поглядів, релігійної та культурної належності, навіть якщо сказане ними не збігає або й конфронтує з поглядами перекладача. Визначено види толерантності майбутніх перекладачів, здійснено їх класифікацію (за такими ознаками: особистісно-біологічною – гендерна, вікова, психологічна, фізіологічна, сексуально орієнтована, маргінальна, медична; культурно-релігійною – (між)національна, (між)етнічна, (між)культурна, ментальна, побутова, расова, (між)релігійна/(між)конфесійна, географічна, (між)класова, мовна; та соціально-економічною – освітня, комунікативна, соціальна, інтелектуальна, адміністративна, зовнішньополітична/ дипломатична, міжособистісна, політична), виокремлено функційні особливості досліджуваного поняття (виховні, регулювальні, оцінно-прогностичні, психологічні, адаптаційні, спонукальні, культурозберігальні, мирозберігальні або інтегрувальні, комунікативні, креативні, стійкості та феліцітологічні).

2. Здійснений науковий аналіз дав можливість визначити компоненти толерантності майбутніх перекладачів: когнітивний, емоційно-ціннісний та біхевіоральний, які розкривають сутність досліджуваного нами поняття. Кожному компонентові відповідають критерії (змістово-знанцевий, ціннісно-мотиваційний та поведінковий). До показників сформованості когнітивного компонента відносимо знання про толерантність; розуміння її сутності; усвідомлення різноманіття світу: у зовнішності, поглядах тощо; обізнаність із правами на вияв індивідуальності й іншості. Показниками емоційно-ціннісного компонента визначено налаштованість на толерантні відносини з іншими; готовність до діалогу; здатність до емпатії; ставлення до толерантності як до цінності. Показниками біхевіорального компонента є вибір «мирних» еквівалентів у процесі перекладу;

уміння стримувати свої емоції, думки під час перекладу і не накладати власні судження на сказане мовцем; наявність культурного інтелекту. На основі критеріїв та показників діагностовано рівні сформованості компонентів толерантності (високий, середній та низький). Кількісний та якісний аналіз результатів, одержаних після проведення констатувального зрізу експерименту, засвідчив, що у більшості студентів наявні низький та середній рівні кожного компонента толерантності майбутніх перекладачів.

3. Авторське бачення формування толерантності майбутніх перекладачів у процесі професійної підготовки відображено в моделі формування толерантності майбутніх перекладачів, яка складається з таких блоків: цільового (мета і завдання), змістового (компоненти толерантності майбутніх перекладачів – когнітивний, емоційно-ціннісний та біхевіоральний; принципи навчання – загальнодидактичні та специфічні; навчальні дисципліни – «Основи толерантності майбутніх перекладачів», «Практичний курс англійської мови», «Практика усного та письмового перекладу», «Порівняльна лексикологія англійської та української мов», «Порівняльна стилістика англійської та української мов», «Основи послідовного перекладу та техніки нотування», «Особливості перекладу юридичних документів»), технологічного (технології – інтерактивні, тренінгові та психологічні вправи; форми організації навчання – лекції, семінарські заняття, самостійна та індивідуальна робота студентів; засоби навчання – друковані джерела, технічні засоби) та оцінювально-результативного (критерії – змістово-знанцевий, ціннісно-мотиваційний, поведінковий; показники; рівні сформованості толерантності майбутніх перекладачів – високий, середній, низький; результат).

4. Із метою сприяння формуванню толерантності майбутніх перекладачів у процесі професійної підготовки визначено, теоретично обґрунтовано та доведено ефективність таких педагогічних умов: реалізація діалогового підходу в процесі професійної підготовки, спрямованого на конструктивну взаємодію; розвиток емпатії у майбутніх перекладачів як фактора підвищення мотивації до вияву толерантності; використання інноваційних технологій на заняттях із профільних дисциплін, спрямованих на рефлексійний вияв толерантності. Доцільність запровадження першої педагогічної умови зумовлена тим, що діалоговий підхід до навчання розвиває уміння, які сприяють формуванню толерантності (слухати, розв'язувати проблеми, пов'язані з особливостями взаємодії в полікультурному середовищі). Необхідність визначення другої умови пояснюється тим, що розвинена емпатія передбачає активне внутрішнє переживання зображуваної ситуації, прагнення перекладача поставити себе на місце творця першотвору та підвищує мотивацію виявляти толерантність. Виокремлення третьої умови зумовлене тим, що використання інноваційних технологій сприятиме рефлексійному вияву толерантності, формуванню у студентів власної позиції щодо неї.

5. Реалізація першої педагогічної умови мала позитивний вплив на формування кожного

компонента толерантності майбутніх перекладачів, сприяла розвитку їх комунікативних здібностей і практичному вияву толерантності у спілкуванні. Для реалізації другої педагогічної умови застосовувалися вправи для розвитку емпатії, спрямовані на формування емоційно-ціннісного компонента толерантності. Вони допомагали розуміти стан й емоції інших та адекватно реагувати на них, знаходити способи взаємодії. Третя педагогічна умова реалізовувалася через застосування інтерактивних технологій, залучення комп'ютерних програм та мережі Інтернет. Це сприяло активізації мислення, пізнавальної діяльності, розвитку творчого потенціалу, комунікативних умінь, формуванню когнітивного та біхевіорального компонентів толерантності.

6. Результати формувального зрізу експерименту засвідчили ефективність педагогічних умов та моделі формування толерантності у процесі професійної підготовки. На початку експерименту кількість студентів у ЕГ із високим рівнем сформованості когнітивного компонента була 2% (1), а в кінці експерименту – 14% (7), у КГ змін не спостерігаємо, показник залишається тим самим – 2,04% (1). Після експерименту відбулися значні зміни у високому рівні сформованості емоційно-ціннісного компонента, оскільки в ЕГ спостерігалось зростання від 14% (7) до 22% (11), у КГ зростання було незначним – від 16,33% (8) до 18,37% (9). У ЕГ зріс також і показник високого рівня сформованості біхевіорального компонента толерантності майбутніх перекладачів – від 10% (5) до 18% (9), а у КГ жодних змін не відбулося, як на початку експерименту, так і в кінці кількість студентів була 10,2% (5). Динаміка підвищення рівнів сформованості компонентів толерантності майбутніх перекладачів у ЕГ є наслідком спеціально створеної та реалізованої навчальної діяльності студентів. Теоретично обґрунтовані та втілені на практиці в ЕГ педагогічні умови є необхідними та достатніми для досягнення мети й завдань, визначених у дисертаційному дослідженні. Вірогідність результатів підтверджено методами математичної статистики (t-критерій Стьюдента та метод рангової кореляції Спірмена).

Проведене дослідження не вичерпує всіх питань, пов'язаних із формуванням толерантності майбутніх перекладачів. Відповідно, здійснене дослідження відкриває перспективу для подальших наукових студій, присвячених вивченню толерантності майбутніх перекладачів на лінгвокультурологічному та вербальному рівнях у межах визначених мовних пар.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дисертації

1. Куца О. І. Необхідність формування толерантності в процесі фахової підготовки майбутніх перекладачів / О. І. Куца // Науковий вісник Чернівецького університету : збірник наукових праць. – Вип. 629 : Педагогіка та психологія. – Чернівці : Чернівецький національний університет, 2012. – С. 68–75.

2. Куца О. І. Сутність толерантності як професійно важливої якості майбутнього перекладача / О. І. Куца // Збірник наукових праць. Педагогічні науки. – Херсон : ХДУ, 2012. – Вип. 61. – С. 144–149.

3. Kutsa O. I. Pedagogical Conditions of Future Interpreters' / Translators' Tolerance Development / O. I. Kutsa // Scientific Proceedings of Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University. Section : Pedagogy. – 2012. – № 5. – P. 27–32.

4. Куца О. І. Застосування інтерактивних технологій у процесі формування толерантності майбутніх перекладачів / О. І. Куца // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія : Педагогіка. – Тернопіль, 2013. – № 1. – С. 54–59.

5. Куца О. І. Критерії та рівні сформованості толерантності майбутніх перекладачів / О. І. Куца // Науковий вісник Чернівецького університету : збірник наукових праць. – Вип. 642 : Педагогіка та психологія. – Чернівці : Чернівецький національний університет, 2013. – С. 66–72.

6. Куца О. І. Модель процесу формування толерантності майбутніх перекладачів [Електронний ресурс] / О. І. Куца // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України : електрон. наук. фах. вид. – Вип. 5. – Хмельницький: [б.в.], 2013. – Режим доступу : Vnadps_2013_5_14(3).pdf

7. Куца О. І. Аналіз результатів експериментального дослідження ефективності формування толерантності майбутніх перекладачів / О. І. Куца // Науковий вісник Чернівецького університету : збірник наукових праць. – Вип. 674 : Педагогіка та психологія. – Чернівці : Чернівецький національний університет, 2013. – С. 62–68.

8. Куца О. І. Толерантність майбутніх перекладачів у ситуативному контексті / О. І. Куца // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія : Філологічні науки. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2013. – Вип. 32. – С. 225–228.

9. Куца О. И. Исследование толерантности в контексте трансдисциплинарного подхода / О. И. Куца // Актуальные вопросы современной науки : сборник научных трудов. / под общ. ред. С. С. Чернова. – Вип. 30 : в 2-х частях. Часть 1. – Новосибирск : ЦРНС, 2013. – С. 151–160.

10. Kutsa O. Methodology of Experimental Research on Future Interpreters' / Translators' Tolerance Development / O. Kutsa // Nauka i Studia. – Przemysł : Nauka i Studia, 2013. – P. 49–55.

Опубліковані праці апробаційного характеру

11. Куца О. І. Ділова гра як інтерактивний метод формування толерантності у процесі фахової підготовки майбутніх перекладачів / О. І. Куца // Шляхи удосконалення навчального процесу в контексті інноваційних змін в системі вищої освіти : матеріали регіонального науково-практичного семінару (Тернопіль, 25–26 травня 2011 р.). / [за заг. ред. Г. В. Терещука]. – Тернопіль : Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2011. – С. 61–64.

12. Куца О. І. Аналіз проблем формування толерантності у педагогічному дискурсі / О. І.

Куца // Дискурс у сучасному науковому, соціокультурному та інформаційному просторі : збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (Маріуполь, 24–25 травня 2013 р.) / за заг. ред. проф. І. В. Соколової. – Маріуполь : МДУ, 2013. – С. 215–217.

13. Куца О. І. Функційні особливості толерантності майбутніх перекладачів / О. І. Куца // Лінгвістика. Комунікація. Освіта : матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції (Луганськ, 14–15 березня 2013 р.). – Луганськ : Вид-во ЛДАКМ, 2013. – С. 194–196.

14. Куца О. І. Толерантність майбутнього перекладача як складова перекладацької професійної компетентності / О. І. Куца // Фаховий та художній переклад: теорія, методологія, практика : матеріали доповідей VI Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 5–6 квітня 2013 р.). / за заг. ред. А. Г. Гудманяна, С. І. Сидоренка. – К. : Аграр Медіа Груп, 2013. – С. 241–245.

15. Куца О. І. Визначення рівнів сформованості толерантності майбутніх перекладачів / Куца О. І. // Актуальні проблеми романо-германської філології та освітній соціокультурний процес : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Тернопіль, 4–5 жовтня 2013 р.). / за ред. Б. І. Гінки, І. П. Задорожної, І. Я. Яцюка. – Тернопіль : Тернопільський національний педагогічний університет ім.В. Гнатюка, 2013. – С. 40–42.

16. Куца О. И. Реализация педагогических условий формирования толерантности будущих переводчиков / О. И. Куца // Язык и культура : сборник материалов IV Международной научно-практической конференции (Новосибирск, 21 февраля 2013 г.) / под. общ. ред. С. Г. Проскурина. – Новосибирск : Издательство НГТУ, 2013. – С. 112–117.

17. Kutsa O. Necessity of Tolerance Development in the Process of Interpreters' and Translators' Professional Training / O. Kutsa // Abstracts of VI International Conference "Major Issues in Translation Studies and Translators' (Kharkiv, 15–16 April 2011) / Interpreters' Training". – Vinnytsia : Nova Knyha, 2011. – P. 54–56.

18. Kutsa O. Introduction of a New Special Course "Basics of Future Interpreters' / Translators' Tolerance Development" / O. Kutsa // Book of Abstracts : Methodological Challenges for Contemporary Translator Educators (Krakow, 10–11 October 2013). – Krakow, 2013. – P. 4–5.

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати

19. Основи толерантності майбутніх перекладачів : навчально-методичний посібник [для студентів 4 курсу факультету іноземних мов спеціальності «Переклад»] / уклад. О. І. Куца. – Тернопіль : Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2013. – 85 с.

20. Kutsa O. Challenges in Interpreter Education / O. Kutsa // Лінгвістичні проблеми та інноваційні підходи до викладання чужоземних мов у вищих навчальних закладах : Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 28–30 жовтня 2010 р.). – Л. : ЛДУ БЖД, 2010. – С. 110.

Анотації

Куца О. І. Педагогічні умови формування толерантності майбутніх перекладачів у процесі професійної підготовки. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Міністерство освіти і науки України. – Тернопіль, 2014.

Дисертація є теоретико-експериментальним дослідженням проблеми формування толерантності у процесі професійної підготовки перекладачів. У дослідженні з'ясовано сутність і компоненти толерантності майбутніх перекладачів. Конкретизовано критерії та показники рівнів сформованості толерантності майбутніх перекладачів. Обґрунтовано й експериментально перевірено педагогічні умови (реалізація діалогового підходу в процесі професійної підготовки, спрямованого на конструктивну взаємодію; розвиток емпатії у майбутніх перекладачів як фактора підвищення мотивації до вияву толерантності; використання інноваційних технологій на заняттях із профільних дисциплін, спрямованих на рефлексійний вияв толерантності) та модель формування толерантності майбутніх перекладачів.

Ключові слова: толерантність майбутніх перекладачів, педагогічні умови формування толерантності майбутніх перекладачів, компоненти, критерії, показники, рівні сформованості толерантності майбутніх перекладачів, модель формування толерантності майбутніх перекладачів.

Куца О. И. Педагогические условия формирования толерантности будущих переводчиков в процессе профессиональной подготовки. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Тернопольский национальный педагогический университет имени Владимира Гнатюка, Министерство образования и науки Украины. – Тернополь, 2014.

Диссертация является теоретико-экспериментальным исследованием проблемы формирования толерантности в процессе профессиональной подготовки переводчиков. В работе определена сущность и компоненты толерантности будущих переводчиков. Конкретизированы критерии и показатели уровней сформированности толерантности будущих переводчиков. Обоснованы и экспериментально проверены педагогические условия (реализация диалогового подхода в процессе профессиональной подготовки, направленного на конструктивное взаимодействие; развитие эмпатии у будущих переводчиков как фактора повышения мотивации к проявлению толерантности; использование инновационных технологий на занятиях по профильным дисциплинам, направленных на рефлексивное проявление толерантности) и модель формирования толерантности будущих переводчиков.

Ключевые слова: толерантность будущих переводчиков, педагогические условия формирования толерантности будущих переводчиков, компоненты, критерии, показатели, уровни сформированности толерантности будущих переводчиков, модель формирования толерантности будущих переводчиков.

O. I. Kutsa Pedagogical conditions of future interpreters' / translators' tolerance development in the process of professional training. – Manuscript.

The thesis for a Candidate Degree in Pedagogical Sciences. Specialty 13.00.04 – Theory and Methodology of Professional Education. – Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University. – Ministry of Education and Science of Ukraine. – Ternopil, 2014.

The thesis is a theoretical and experimental research of the future interpreters' / translators' tolerance development in the process of professional training.

The actuality of the investigation is caused by the contradictions between constant growing of intensive information exchange among the representatives of different countries and the future interpreters' / translators' levels of readiness for its provision on tolerance basis, the realized necessity of future interpreters' / translators' tolerance development and lack of attention to this problem from the subjects of educational process; need of scientific, methodic and informational provision of the process of future interpreters' / translators' tolerance development and its insufficient elaboration in theory and practice of professional education.

The notion of tolerance is studied by means of transdisciplinary approach. Based on the analysis of the scientific sources, future interpreters' / translators' tolerance is defined as an integral part of interpreters' / translators' competence which manifests itself in readiness and willingness to accept and also interpret or translate adequately from the source language into the target language the utterances of other people regardless their complexion, origin, sex, orientation, age, level of education, mentality, social status, political views, religious and culture even in the situations when something which was said by them doesn't coincide or even confronts with interpreters' / translators' views. For deeper understanding of the investigating phenomena types of future interpreters' / translators' tolerance are distinguished and classified (according to personal and biological; cultural and religious; social and economic characteristics) and functional peculiarities (educational, regulative, evaluative and prognostic, psychological, adaptive, motivational, cultural keeping, peacekeeping or integrative, communicative, creative, endurance and unjoyful) are described. Future interpreters' / translators' tolerance has three components (cognitive, emotional and valuable, behavioural) which meet certain criteria (informatory and knowledgeable, evaluative and emotional, behavioural) and indices (acquiring knowledge about tolerance; understanding the essence of tolerance; realizing diversity in appearances, views etc. all over the world; knowledge of rights to be individual and different; aiming for building tolerant relationship

with others; readiness to a dialogue; ability to show empathy; treating tolerance as a value; choosing peaceful equivalents in the process of translation and interpreting; ability to restrain personal emotions, thoughts during translation and interpreting processes without permitting personal views interfere with speaker's words; having cultural quality).

For effective future interpreters' / translators' tolerance development pedagogical conditions (realization of dialogue approach in the process of professional training aiming for evidence-based cooperation; future interpreters' / translators' empathy development as a factor of rising motivation to exercising tolerance; using innovative technologies during the classes on field-specific subjects aiming for reflective exercising of tolerance) were chosen. The author also offers the model of the process of future interpreters' / translators' tolerance development which consists of four units: target (aim and tasks), conceptual (components of future interpreters' / translators' tolerance, educational principles and subjects), technological (technologies, forms and equipment of studying) and evaluative-resultant (criteria, indices and levels of future interpreters' / translators' tolerance development, result).

The results of the experiment proved the effectiveness of pedagogical conditions and model of future interpreters' / translators' tolerance development. Dynamics of the levels of future interpreters' / translators' tolerance components in experimental group is the result of specially designed and practically realized training. Theoretically reasoned and put into practice pedagogical conditions among the members of experimental group are necessary for reaching the goal and tasks of the thesis.

Key words: future interpreters' / translators' tolerance, pedagogical conditions of future interpreters' / translators' tolerance development, components, criteria, indices and levels of future interpreters' / translators' tolerance development, model of future interpreters' / translators' tolerance development.

Підписано до друку 21.02.2014 р.
Формат 60×90/16. Папір друкарський.
Друк RESO. Ум. друк. арк. 0,9.
Наклад 100 примірників. Зам. № 17

Видрук оригінал-макету:
Тернопільський національний
педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль,
46027, Україна

